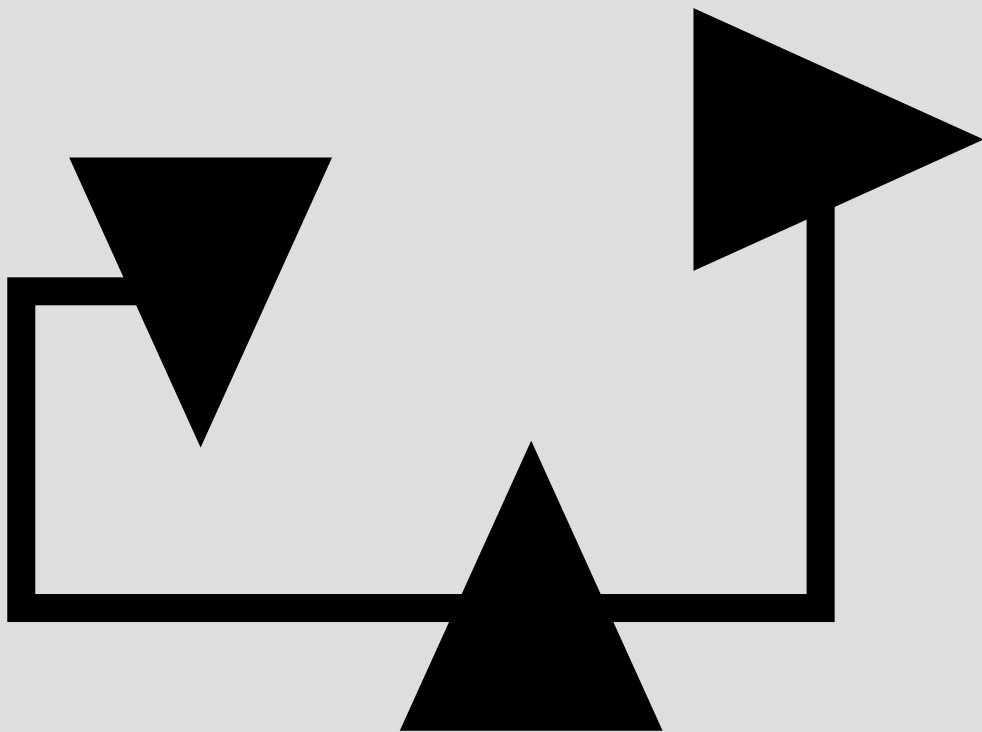

**Sudėtingos praeitys.
Susiję pasauliai**

**Difficult Pasts.
Connected Worlds**

Paroda

2022 04 29 – 08 28
Nacionalinė dailės galerija

Exhibition

29.04–28.08.2022
National Gallery of Art

SUDĖTINGOS PRAEITYS.
SUSIJĘ PASAULIAI

DIFFICULT PASTS.
CONNECTED WORLDS

Menininkai · Artists:

Paulina Pukytė

**Lia Dostlieva,
Andrii Dostliev**

Ülo Pikkov

Laima Kreivytė

**Zuzanna
Hertzberg**

**Eléonore de
Montesquiou**

**Matiss Gricmanis,
Ona Juciūtė**

**Anastasia
Sosunova**

Jaana Kokko

**Quinsy Gario,
Mina Ouaouirst**

Vika Eksta

KURATORĖS · CURATORS:
Ieva Astahovska, Margaret Tali,
Eglė Mikalajūnė

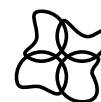
ORGANIZATORIAI · ORGANIZED BY:

Nacionalinė
dailės
galerija

LIETUVOS
NACIONALINIS
DAILĖS
MUZIJEJUS

LATVIAN CENTRE FOR
CONTEMPORARY ART

FROM COMPLICATED PAST
TOWARDS SHARED FUTURES

RUSIJAI UŽPUOLUS UKRAINĄ, MILIJONAMS ŽMONIŲ RYTŲ EUROPOJE PRAEITIS IŠ KAŽKO TOLIMO VIRTO ŠIŲ DIENŲ TRAGEDIJA. INVAZIJA, 2014 M. PRASIDĖJUSI NUO KRYMO, LUHANSKO IR DONECKO UŽĖMIMO IR ANUOMET TARPTAUTINĖS BENDRUOMENĖS VERTINTA PALYGINTI ATSAINIAI, PERAUGO Į KARĄ, NEPALIEKANTĮ ABEJINGŲ VISAME PASAULYJE. SKAUDŽIAUSIAI JIS PALIEČIA RYTŲ EUROPA, ATGAIVINDAMAS DAUGYBĘ NUTYLĖJIMŲ, NEUŽGĖJUSIŲ ŽAIZDŲ IR NEPERMAŠTYTŲ TOTALITARINĖS PRAEITIES PRISIMINIMŲ.

Esame įpratę praėjusius laikus tyrinėti per nacionalinių istorijų objektyvą—su jų selektyviais naratyvais, o ne chaotiškais, vingiuotomis linijomis, iš kurių susiveja gyvenimas. Sudėtingi momentai dažnai ignoruojami ir verčiau pasakojamas paguodžiančios istorijos, pabrėžiami teigiami dalykai, dalijami pamokymai, kaip įveikti panašius iššūkius. Ši paroda sujungia sudėtingus ir neretai nutylimus praeities aspektus—smurtinius konfliktus, traumines netektis ir jų ilgalaikes pasekmes. Sudėtingos praeitys, kurias čia aptarsime, susijusios su nacionalistiniais ir komunistiniais režimais, pastarųjų metų karais ir kolonializmo istorijomis, nelengvai randama pusiausvyra tarp išlikimo ir kolaboravimo bei posovietinių visuomenių specifika mėginant įveikti praeities šešėlius.

Parodoje eksponuojami trijų Baltijos šalių, Ukrainos, Lenkijos, Suomijos ir Nyderlandų menininkų darbai. Išgyvenimai, kuriuos sužadina šie kūriniai, dažnai išstumiami iš atminties, ignoruojami ir neištraukiami į oficialiąją istoriją. Parodoje dalyvaujantys menininkai šiuos išgyvenimus pasakoja per individualias istorijas, sužadindami gilesnius kultūrinės atminties klodus. Kirsdama vietines ir nacionalines sienas, paroda ragina apmąstyti santykius tarp sudėtingų praeičių, jų poveikį ir aktualumą dabarčiai per bendros istorijos perspektyvą—siūlydama dialogus, megzdama ryšius ir pabrėždama solidarumą tarp skirtingų, tačiau vienodai sudėtingų istorijų, kurios dažnai suvokiamos kaip nesuderinamos arba besivaržančios tarpusavyje.

Parodoje ypatingas dėmesys skiriamas kūno atminčiai—emociniams būdams, kuriais praeities tragedijos ir toliau gyvuoja vėlesnėse kartose. Apie trauminės praeities egzistavimą fiziniuose prisiminimuose kalbama Lios ir Andriio Dostlievų bei Ūlo Pikkovo darbuose. Abu kūriniai brėžia jungtis tarp aplinkos ir kūno: pirmajame per kūną mėginama suprasti nesuvokiamą Ukrainos išgyvento Holodomoro, kuris buvo platesnio sovietinio badmečio 1932–1933 m. dalis, mastą; antrajame senoms obelims suteikiama galia prisiminti ir sujungti žmones su jų ankstesniais namais, iš kurių jie buvo negailestingai išrauti su šaknimis per masines Stalino eros deportacijas.

Kelete darbų menininkai pirmiausia domisi paveldėtų istorijų sąmoningu pamiršimu, aktyviai siekdami interpretuoti jas naujai. Kokiu būdu Baltijos regionas buvo ištraukęs į kolonijinius procesus, kuriuos suformavo Vakarų ir Sovietų Sąjungos imperinės fantazijos ir ambicijos? Kokias pasekmes tokia kolonijinė politika turėjo pavienių žmonių ir ištisų tautų likimui? Quinsy Gario ir Mina Ouauirst sujungia tokias tolmas

vietas kaip imazigenų kraštas dabartiniame Maroke, Šveicarija, Latvija, Lietuva ir Kiurasao sala Karibuose. Jų kūrinys susieja išivaizduojamas šv. Mauricijaus keliones III a., XVII a. baltų kolonijinę istoriją Karibų jūroje ir olandų diplomata Janą Zwartendijką, Antrojo pasaulinio karo metais dalijusį žydams visas, leidusias saugiai pabėgti iš Kauno į Kiurasao. Vika Eksta kalba apie pamirštą sovietų karą Afganistane, kurio metu daugybė žmonių iš sovietinių respublikų, įskaitant Latvija, buvo verčiami kovoti prieš savo valią. 2020 m. sukurtas darbas naujų konotacijų igauna po Rusijos invazijos į Ukrainą 2022-aisiais.

Zuzannos Hertzberg Ispanijos pilietinio karo tematikos kūriniuose daugiausia dėmesio skiriama moterų patirtims, o Ūlo Pikkovo animacijoje atskleidžiama trauminė kelionė į Sibirą moterų vagonė—tai skausmingas prisiminimas, sujungiantis kontekstus visoje buvusioje Sovietų Sąjungoje. Tyrinėdama suomių-estų dramaturgės Hellos Wuolijoki gyvenimo istoriją, Jaana Kokko kalbina moteris pasienio miestelyje Valgoje / Valkoje, gilindamasi į jų kasdienio gyvenimo ir motinystės temas. Būtent per šiuos susitikimus ji aptinka pamirštą romų genocido temą.

Du kūriniai nagrinėja dažnai ignoruojamas ir užgožiamas *queer* istorijas. Eleonore de Montesquiou atgaivina lesbietiškos meilės istoriją, prabildama apie reikšmingiausią savo promotės Lidijos Zinovjevovs-Annibal romaną „33 baidyklės“ (1907). Matiss Gricmanis ir Ona Juciūtė pristato garso instaliaciją, paremtą smulkmeniškais Kasparo Irbės dienoraščiais. Jis gyveno Latvijoje XX a. ir audringus istorinius įvykius bei kasdienybę patyrė per labai specifinę dvigubą tapatybę turinčio *queer* žmogaus prizmę. Abu kūriniai skatina permąstyti Baltijos regiono identitetų įvairovę, kuri dažnai buvo ignoruojama.

Keletas kūrinių primena apie sunkumus ir skaudulius, kuriuos mums, kaip individams ir visuomenei, sukelia sovietinės praeities tęstinumas. Šios praeities palikimas yra pamėkliškas, kaip tos kristolinės vazos Paulinos Pukytės darbe, atsirandančios ten, kur jų nesitikime. Šešėliai, kurie jos instaliacijoje egzistuoja be aiškių šaltinių, yra to paties neįtikėjimo ir netikrumo dalis. Tebesitęsiantis klovimasis autoritarinėje eroje sukurtoji gydymo praktikomis—Anastasijos Sosunovos tyrinėjimų sritis. Menininkė domisi kodavimu—XX a. 9 dešimtmetyje išvystytu priklausomybių gydymo metodu, kuris vis dar aktualus šiuolaikinėje posovietinėje sveikatos priežiūroje.

Koks mūsų santykis su šiomis praeitimis? Koks intelektualų ir kultūros veikėjų vaidmuo audringais laikais? Šiuos klausimus užduoda Laima Kreivytė, ieškodama lietuvių poetės Salomėjos Neries juodojo sąsiuvinio, iš kurio galėtų paaiškėti, ką ji pati manė apie savo ištraukimą į politines šalies permainas.

Paroda pirmą kartą eksponuota Latvijos nacionaliniame dailės muziejuje kaip tarptautinio ir tarpdisciplininio projekto „Communicating Difficult Pasts“ dalis. Projektu siekta aktyviai tyrinėti nepatogius ir neretai pamirštus istorijos aspektus, bandant suprasti jų įtaką Baltijos regione ir kaimyninėse šalyse. Projektas skatino bendradarbiavimą ir sinergiją tarp menininkų, kuratorių ir mokslininkų, ieškančių naujų požiūrių ir būdų sudėtingam palikimui tirti ir apie jį priminti.

Ši parodos versija yra organizuojama kaip projekto „From Complicated Past Towards Shared Futures“ dalis. Projektas vystomas bendradarbiaujant Latvijos šiuolaikinio meno centrui Rygoje, Nacionalinei dailės galerijai Vilniuje (Lietuvos nacionalinis dailės muziejus), OFF-bienalei Budapešte, Dailės muziejui Lodzėje ir Malmės dailės muziejui. Projektu siekiama tyrinėti keblius praeities ir dabarties susikirtimo taškus bei apie juos pasakoti, ieškoti naujų būdų, kuriais remiantis menas ir kultūra galėtų sustiprinti šių probleminių taškų suvokimą platesnėje auditorijoje ir daryti įtaką šiandienos realybei. Daugiau informacijos: www.sharedfutures.eu.

*Ieva Astahovska,
Margaret Tali,
Eglė Mikalajūnė*

WITH THE BEGINNING OF RUSSIA'S WAR IN UKRAINE, THE PAST HAS RETURNED IN EASTERN EUROPE, CHANGING FROM SOMETHING DISTANT INTO A PRESENT-DAY DISASTER FOR MILLIONS OF PEOPLE. THE INVASION THAT STARTED IN 2014 WITH CRIMEA, LUHANSK AND DONETSK WAS OFTEN DISMISSED BY THE INTERNATIONAL COMMUNITY, BUT IT HAS NOW GROWN INTO A SITUATION THAT IS AFFECTING THE WHOLE WORLD. THIS WAR HITS EASTERN EUROPE MOST ALARMINGLY, REVIVING MANY SILENCES, UNHEALED WOUNDS AND UNPROCESSED MEMORIES OF THE TOTALITARIAN PAST.

We are used to thinking about past times through the lens of national histories, with their selective, smoothed and linear narrations, instead of the plural, messy and nonlinear stories shared in daily life. The difficult sides of these histories have often been neglected; instead, comforting stories are told that stress positive narratives and ways of overcoming challenges. This exhibition brings together difficult and often-silenced aspects of pasts that include violent conflicts, traumatic losses and their long-term legacies. The difficult pasts addressed here involve nationalist and communist regimes, recent warfare and histories of colonialism, the uneasy balances between modes of survival and collaboration and the ongoing specificities of post-soviet societies coping with the shadows of the past.

Difficult Pasts. Connected Worlds includes works by artists from the three Baltic countries, Ukraine, Poland, Finland and the Netherlands. The experiences the works evoke are ones that are often forgotten or ignored, excluded from official histories. Artists in the exhibition narrate those experiences through individual stories, while evoking broader layers of cultural memory. Overcoming local and national borders, the exhibition calls for reflection on the relationships between difficult pasts and their impact and presence today through the perspective of a shared history—opening dialogue, forging connections and foregrounding solidarities between the different difficult histories that are often perceived as incompatible or in competition with each other.

The exhibition includes works that highlight body memories, which refer to the affective ways that the tragedies of the past continue to live on in the following generations. The presence of traumatic pasts in such physical memories is addressed by Lia Dostlieva and Andrii Dostliev and by Ülo Pikkov, whose works draw connections between the environment and the body. In the first, it is the body that becomes an important site for understanding the imperceptible scale of the Holodomor in Ukraine, which was part of the greater Soviet Famine of 1932 to 1933. In the second, Pikkov gives old apple trees the agency to remember and connect people with the sites of their former homes, from which they were violently uprooted during the mass deportations of the Stalin era.

Several works focus on unlearning inherited histories, with artists actively seeking to interpret them anew. How was the Baltic region engaged in colonial processes that were shaped by Western and Soviet imperial imaginaries and ambitions? What kind of consequences have these colonial politics had on individual lives and entire nations? Quinsy Gario and Mina Ouaoouirst bring together places as distant as the lands of Imazighen in today's Morocco, Switzerland, Latvia, Lithuania and the Caribbean Island of Curaçao. Their work connects the imagined journeys of Saint Maurice during the 3rd century, 17th-century Baltic colonial history in the Caribbean and the story of Dutch diplomat Jan Zwartendijk, who issued visas to Jewish refugees, enabling them to escape from Kaunas to Curaçao during WWII. Vika Eksta refers to the forgotten Soviet war in Afghanistan, in which many people from Soviet republics, including Latvia, were made to fight against their will. Created in 2020, the work has acquired new connotations after Russia's invasion of Ukraine in 2022.

Experiences of women are the focus of Zuzanna Hertzberg in her works addressing the Spanish Civil War, while the traumatic journey to Siberia in a women's wagon is animated in the work by Ülo Pikkov, a painful memory that connects contexts throughout the former Soviet Union. Researching the life story of the Finnish-Estonian playwright Hella Wuolijoki, Jaana Kokko interviews women in the border town of Valga/Valka, bringing their everyday life and motherhood into focus and arriving, through these encounters, at the neglected topic of the Roma genocide.

Two works invoke often-neglected and overshadowed queer histories. Éléonore de Montesquiou revives a history of lesbian love by bringing renewed attention to the silenced landmark novel *33 Monsters* (1907), written by her foremother Lydia Zinovieva-Annibal. Matiss Gricmanis and Ona Juciūtė present an audio installation based on the diaries of Kaspars Īrbe, a queer man who lived in Latvia and witnessed the 20th-century's tumultuous events as well as daily life through the very specific lens of a person with a double identity. Both works are seminal for rethinking the often-neglected plurality of identities in the Baltic region.

Several works remind us of the burdens and vulnerabilities that the continuity of the Soviet past brings on individuals and societies. In Paulina Pukytė's work, inheritance of this past is ghostly as she sets crystal vases in places we don't expect them. Also the shadows in another work by her that exist without clear sources function as part of the same discomfort and uncertainty. The continuous reliance on practices of cure established during the authoritarian era is important for Anastasia Sosunova. She researches coding, an addiction treatment method created during the 1980s which is still being used in contemporary post-Soviet health care.

In her work, Laima Kreivytė questions our involvement in these pasts and asks what is the agency of intellectual and cultural figures in tumultuous times? Kreivytė searches for the Black Book of Lithuanian poet Salomėja Nėris, which may contain uncertain aspects of her own understanding of her involvement in the political shift of in that country.

Introduction

The exhibition was first shown in 2020 at the Latvian National Museum of Art in Riga, as part of *Communicating Difficult Pasts*, an international and interdisciplinary project which engages with the uncomfortable and often forgotten sides of history in order to understand their influences in the Baltic region and neighboring countries. The current exhibition is organized within the framework of the project “From Complicated Past Towards Shared Futures”, which is a collaboration between the Latvian Centre for Contemporary Art in Riga, the National Gallery of Art in Vilnius (Lithuanian National Museum of Art), OFF-Biennale in Budapest, Muzeum Sztuki in Łódź, and Malmö Art Museum. The project seeks to explore and communicate the entanglements of past and present, and is searching for new ways how art and culture can raise awareness of these issues for the wider public and influence current realities. For more information, see: sharedfutures.eu

*Ieva Astahovska,
Margaret Tali,
Eglė Mikalajūnė*

Paulina Pukytė 02

ŠEŠĖLIAI

2022. Juodas smėlis ant Nacionalinės dailės galerijos grindų

Šiame pastate paskutinįjį sovietinės okupacijos dešimtmetį (1980–1990 m.) buvo įsikūręs Sovietų socialistinės revoliucijos muziejus. Dabar čia veikiančios Nacionalinės dailės galerijos interjero architektūriniai elementai meta „praities šešėlius“, nors juos „sukuriančio“ šviesos šaltinio ir nematyti, tarsi jis slėptųsi kažkur sienoje — galbūt tai ta sovietmečio „naujojo rytojaus aušra“, vis žadėta, bet taip ir nenušvitusi? Kaip teigia sociologė Avery Gordon, mums tik atrodo, kad tai, kas prarasta, jau nebeegzistuoja, nes priverstinis kokių nors socialinių aspektų „išnykimas“ ir toliau meta šešėlį ant to, kas liko: praeitis visada persekioja dabartį. Bet tas persekiojimas kartais suintensyvėja.

Parodos lankytojai nejučiomis sąveikauja su šiais „šešėliais“ — netyčia užlipdami keičia jų formą, ardo kontūrų aiškumą, ant savo batų išnešioja juos po galerijos erdvę ir pamažu tirpdo juos dabartyje.

Paulina Pukytė

PAULINA PUKYTĖ — Londone gyvenanti lietuvių menininkė, rašytoja ir kuratorė. Ji rašo kritinius ir satyrinius straipsnius meno ir kultūros temomis, taip pat eksperimentinę literatūrą, poeziją ir pjeses. Kuria įvietintas instaliacijas, nejudančius ir judančius vaizdus bei konceptualius projektus, panaudodama rastus artefaktus, dekonstruodama socioideologinius mitus ir sociokultūrines klišes. Ji taip pat dalyvauja viešosios erdvės ir atminimo diskurse, o 2017 m. kuravo 11-ąją Kauno bienalę pavadinimu „Yra ir nėra: paminklo (ne)galimybė“.

Paulina Pukytė 02

SHADOWS

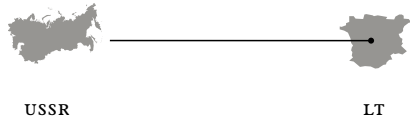
2022. Black sand on the floor of the National Gallery of Art

During the last decade of the Soviet occupation (1980–1990), this building housed the Museum of the Revolution of the Lithuanian Soviet Socialist Republic. The architectural elements of the interior of the National Art Gallery, which now occupies the building, cast these “shadows of the past”, although the source of the light that “creates” them is not visible, as if it were hiding somewhere in the wall — perhaps this is the “dawn of a new tomorrow” of the Soviet times, the promise that never materialised? According to sociologist Avery Gordon the lost is only apparently absent because the forced “disappearance” of aspects of the social continues to shadow all that remains: the past always haunts the present. This haunting can also intensify at times.

Visitors to the exhibition unwittingly interact with these “shadows” — unintentionally stepping on them, changing their shape, blurring their clear outline, carrying them on their feet around the gallery space and gradually dissolving them into the present.

Paulina Pukytė

PAULINA PUKYTĖ is an artist, writer and curator originally from Lithuania and based in London. She writes critical and satirical articles on art and cultural issues, as well as experimental literature, poetry and plays. She makes site-specific interventions, still and moving image and conceptual projects using found artifacts, deconstructing socio-ideological myths and socio-cultural clichés. She is also involved in the discourse of public space and commemoration and in 2017 curated the 11th Kaunas Biennial *There and Not There: The (Im)Possibility of a Monument*.

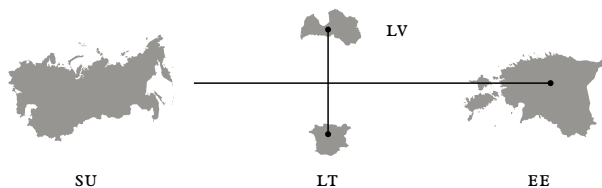

Animaciniame filme Ülo Pikkovas vizualizuoja stalinistinių represijų ir trėmimų patirtis, tyrinėdamas jų perdavimą iš kartos į kartą. Į Sibirą buvo ištremta per 30 000 Estijos gyventojų. Latvijoje šis skaičius viršija 60 000, o Lietuvoje — 130 000. Tremtis paliko neišdildomą netekties jausmą daugelyje, jei ne daugumoje, šeimų. Pikkovas rašo: „Kūnas prisimena daugiau, nei galime tikėtis ir įsivaizduoti. Jis prisimena mūsų protėvių sielvartą ir skausmą. Kitaip tariant, kiekvienas kūnas saugo visas pasaulio istorijas. Mūsų kūnuose gyvos mūsų tėvų ir senelių, taip pat jų protėvių istorijos. Kiek gi toli siekia kūno atmintis?“ Filme matome gyvuliniame vagonė vežamas siūlų figūrėles: jos vaizduoja kultūrinę atmintį ir jos kūniškus matmenis. Traukiniui judant, siūlai išsidraiko ir pro sienų plyšius pabėga iš vagono. „Šios lėlės yra atsitiktinai drauge atsidūrę personažai, žmonės, kurie buvo priversti palikti savo namus, sugrūsti į gyvulinius vagonus ir išvežti toli nuo visko, kas jiems artima ir brangu.“

Menininko kūryba reprezentuoja stiprią Estijos animacijos tradiciją, retkarčiais išengiančią ir į vizualinio meno teritoriją. Nuo pat sukūrimo „Kūno atmintis“ buvo parodyta daugiau nei 170 tarptautinių animacinių filmų festivalių, kuriuose pelnė daugybę apdovanojimų.

Margaret Tali

ÜLO PIKKOVAS — tarptautiniu mastu žinomas kino kūrėjas, prodiuseris ir kino tyrėjas. Suomijos Turku dailės akademijoje studijavo animaciją ir nuo 1996 m. režisavo kelis apdovanojimų pelniusius animacinius filmus („Tuščia vieta“, „Tik-Tak“, „Kūno atmintis“, „Dialogai“). Yra paskelbęs straipsnių apie kiną ir parašęs grožinių knygų vaikams bei suaugusiesiems. Pikkovas yra knygos „Animasofija: teoriniai pamąstymai apie animaciją“ (2010) autorius. Dešimt metų buvo Estijos dailės akademijos Animacijos katedros docentas ir padėjo išskirti naujiems Estijos animacijos scenos talentams. 2018 m. Estijos dailės akademijoje įgijo daktaro laipsnį (disertacija — „Antianimacija: Rytų Europos animacijos tekstūros“).

In his animated film Ülo Pikkov visualises the experience of Stalinist repression and deportations, investigating how they have been transmitted across generations. Over 30,000 people were deported to Siberia from Estonia, while in Latvia it has been estimated that over 60,000 and in Lithuania over 130,000 people were deported, leaving a present sense of loss to many if not most families. Pikkov writes: “The body remembers more than we can expect and imagine. It remembers the sorrow and pain of our predecessors. Hence, each body holds all the stories in the world. Our bodies keep alive the stories of our parents and grandparents, as well as of their ancestors. But how far back is it possible to go in bodily memory?” As a part of the film we encounter yarn puppets in a cattle car that render cultural memory and its bodily dimensions visible. As the train moves, yarn unrolls from their bodies and runs out of the car through cracks in the walls. “The puppets are characters who are together by chance, people who were forced from their homes, stuffed into cattle cars and taken away from everything that was near and dear to them.”

Pikkov’s work is representative of Estonia’s strong animation tradition, which has occasionally crossed into visual art. Since its creation, *Body Memory* has been screened in over 170 international animation film festivals, where it has received numerous awards.

Margaret Tali

ÜLO PIKKOV is an internationally renowned filmmaker, producer and film scholar. He studied animation at Turku Arts Academy in Finland and since 1996 has directed several award-winning animation films (*Empty Space*, *Tik-Tak*, *Body Memory*, *Dialogos*). He has published articles on film and written fiction books for children and adults. Pikkov is the author of *Animasophy*, *Theoretical Writings on the Animated Film* (2010). For 10 years he was the associate professor of the Animation Department at the Estonian Academy of Arts supporting new talents in the Estonian animation scene. In 2018 Pikkov received a doctoral degree at the Estonian Academy of Arts with a thesis *Anti-Animation: Textures of Eastern European Animated Film*.

Zuzanna Hertzberg 4

SAVANORĖS, KOVOJUSIOS UŽ LAISVĘ
2016–2020. 8 medinės dėžutės,
mišri technika, 57×49×7

Wera Luftig atminti
Miriam Gothelf / Marijai Melchior atminti

Elżbietai Borensztejn / Elżbietai Bekier atminti
Annai ir Adelai Korn / Adelai Szerman atminti

Zofijai Szleyen atminti
Dobrai Goldszajder / Dorai Klejn / Dorai Lorskai atminti

Brainai Libkai Rudinai / Brainai Rudin-Foss (Vöss) /
Marlenai Nenadovai atminti
Miriam Libkai Rudinai / Miriam Vitlins atminti

Kūrinyms prikelia žydų kilmės lenkių ir latvių moterų, kovojusių tarptautiniuose būriuose respublikonų vyriausybės pusėje prieš generolo Franco kariuomenę Ispanijos pilietinio karo metais (1936–1939), atminimą. Komunistinio internacionalo (*Komintern*) suburtuose tarptautiniuose būriuose dalyvavo nuo 40 000 iki 59 000 savanorių iš 53 šalių. Tarp šių savanorių buvo daug kairiųjų ir anarchistų žydų kovotojų iš Rytų Europos, tačiau apie juos iki šiol žinoma mažai. Į karą jie įsitraukė savanoriškai, siekdami atremti kraštutinių dešiniųjų ir antisemitinių ideologijų plitimą Europoje. Pirmą kartą kovose dalyvavo ir daugybė moterų iš viso pasaulio. Zuzannos Hertzberg darbuose pagrindinis dėmesys skiriamas šių kovotojų istorijai. Menininkė rašo: „Tokį formatą parinkau todėl, kad jis primena dėžutes, kuriose saugomos šeimos istorijos. Kiekviena dėžutė skirta konkrečiai moteriai ir susideda iš emociingo portreto ir koliažo, sukurto naudojant jos biografijos elementus. Šių moterų istorijos labai įvairios, todėl jos tampa universaliu pasakojimu apie moteris, kovojusias prieš karių perversmą. Jų šūkis skambėjo taip: „Už jūsų ir mūsų laisvę.“

Ieva Astahovska

ZUZANNA HERTZBERG yra tarpdisciplininė menininkė, aktyvistė ir tyrinėtoja. Jos darbai apima tapybą, performansą, tekstilę ir asambliažą. Ji yra sukūrusi instaliacijų ir koliažų, kuriuose panaudota archyvinė medžiaga. Menininkę domina individualios ir kolektyvinės atminties persipynimas, identiteto paieškos mažumų (ypač moterų) paveldo pasisavinimo ir sugražinimo mechanizme, geopolitiniai klausimai ir nepatogių naratyvų marginalizacijos strategijos. Menininkė įgijo daktaro laipsnį Varšuvos dailės akademijoje („Nežinojimo erdvės“, 2018). Yra dalyvavusi daugelyje parodų Lenkijoje ir užsienyje. Ji yra Žydų antifašistinio bloko bendraįkūrėja, Antifašistinės koalicijos ir Lenkijos žydų istorijos instituto asociacijos valdybos narė.

Zuzanna Hertzberg 4

VOLUNTEERS FOR FREEDOM
2016–2020. 8 wooden boxes, mixed media
57×49×7 (closed)

In Memory of Wera Luftig
In Memory of Miriam Gothelf / Maria Melchior

In Memory of Elżbieta Borensztejn / Elżbieta Bekier
In Memory of Anna i Adela Korn / Adela Szerman

In Memory of Zofia Szleyen
In Memory of Dobra Goldszajder / Dora Klejn / Dora Lorska

In Memory of Braina Libka Rudina / Braina Rudin-Foss (Vöss) /
Marlena Nenadova
In Memory of Miriam Libka Rudina / Miriam Vitlins

This work restores the memory of Jewish Polish and Jewish Latvian women who fought in the International Brigades in support of its Republican government against General Franco's troops during the Spanish Civil War (1936–39). Between 40,000 and 59,000 volunteers from 53 countries participated in the International Brigades set up by the Communist International (Komintern). Among these volunteers were many left-wing and anarchist Jewish fighters from Eastern European countries, about which little has been known until now. They engaged in this war on a voluntary basis to counter the expansion of far-right and anti-Semitic ideologies in Europe. For the first time, a large number of women from all over the world were involved in combat. Zuzanna Hertzberg's work focuses on this history of women fighters. The artist writes: "The format of a box for portraits was chosen as it resembles a space where certain family stories are kept. Each box is devoted to a particular woman and consists of an affective portrait and a collage created with elements from her biography. The stories of women are very diverse and therefore they become a universal story of female fighters against a military coup who fought under the slogan: 'For Your Freedom and Ours'."

Ieva Astahovska

ZUZANNA HERTZBERG is an interdisciplinary artist, activist and researcher. Her practice includes painting, performance, textiles and assemblage. She is the author of installations and collages using archival materials. She is interested in the interweaving of individual and collective memory, and in the search for identity in the mechanism of appropriation and restitution of minority heritage, especially women's heritage, as well as issues of geopolitics and strategies of marginalisation of uncomfortable narratives. She earned her PhD at the Warsaw Academy of Fine Arts (*Spaces of Ignorance*, 2018). She has participated in a number of exhibitions in Poland and abroad. She is the co-founder of the Jewish Antifascist Block, a member of the Antifascist Coalition, and a member of the board of the Association of the Jewish Historical Institute of Poland.

Zuzanna Hertzberg 5

NOMADIŠKA ATMINTIS

2017. Intervencijos viešojoje erdvėje dokumentacija. Transparentai, marmurinė plokštė, trispalvis gėlių vainikas, fotografijos

Šis kūrinys sujungia istorinius naratyvus, kurie buvo ištrinti iš viešosios atminties dėl savo reikšmės kairiajai politikai. Jis taip pat įneša netikėtų paralelių tarp praeities ir karo Ukrainoje 2022 m. Šioje dokumentacijoje užfiksuota menininkės intervencija, kuria pasipriešinta monolitinei istorinei atminčiai ir vietoje jos pasiūlyta nomadiška atmintis, kertanti ribas ir sujungianti skirtingas grupes. Istorinių transparentų replikos (jų kompozicija atkartojama trispalviame gėlių vainike) priklauso Lenkijos savanorių daliniams iš XIII Dąbrowskio būrio, kovojusio kartu su kitais tarptautiniais būriais Ispanijos pilietiniame kare. Naftali Botwin kompaniją sudarė žydų savanoriai, tarp kurių buvo ir menininkės senelis. Adamo Mickevičiaus batalionas daugiausiai buvo sudarytas iš etninių ir nacionalinių Lenkijos mažumų. Gindami demokratiškai išrinktą Ispanijos vyriausybę, jie kovojo už laisvę Europoje jos pirmojoje konfrontacijoje su fašizmu. Atminimo lentą su įrašu „Jūsų ir mūsų laisvei. Dąbrowskiniams, kurie kovojo kare prieš Ispanijos fašistus 1936–1939“ intervencijos metu menininkė uždėjo ant akmens, kuris istoriškai buvo skirtas kitai lentai – šioji liudijo apie pastatą, kuriame 1918 m. buvo įkurta Lenkijos komunistų partija. Taip menininkė priminė, kad savanorių perkėlimas į Ispaniją (tais laikais — nelegalus) buvo organizuojamas Komunistų partijos — nepaisant to, kad dauguma jų identifikavosi su įvairiausiomis (ne tik komunistinėmis) kairiosiomis politinėmis ideologijomis. Originali akmenyje įmontuota plokštė pradingo po 1989 m. Tokiu būdu memorialinis riedulys buvo paverstas tam tikru atminties randu. Šiandien šių batalionų atminimas yra trinamas iš viešosios atminties kaip dalis „dekommunizavimo“ proceso. Istorija Ukrainos karo kontekste įgavo netikėtą reikšmę. Suformuodami atskirą dalinį, pavadintą Tarptautiniu Ukrainos teritorijos gynybos būriu, daugiau nei 20 000 savanorių karių iš 52 šalių įsijungė į kovą ginant šalį nuo Rusijos okupantų, pasiryžę sustabdyti „XXI a. fašizmo versiją“.

Ieva Astahovska

Zuzanna Hertzberg 5

NOMADIC MEMORY

2017. Documentation of an intervention in public space. Banners, marble plaque, tricolor flower wreath, photographs

This work brings together both historical narratives, which had been blotted out from public memory due to their leftist political significance, and unexpected parallels between the past and the war in Ukraine in 2022. The artist's intervention, documented here, confronts monolithic historical memory and proposes, instead, a nomadic memory that crosses boundaries and unites diverse groups. Replicas of historical banners—their composition is repeated in a tricolor flower wreath—are from the volunteer units from Poland who were part of the XIII Dąbrowski Brigade, fighting in the International Brigades in the Spanish Civil War. The Naftali Botwin Company was comprised of Jewish volunteers, among whom the artist's grandfather fought. The Adam Mickiewicz's battalion mostly comprised members of Poland's ethnic and national minorities. Defending the democratically elected government of the Republic of Spain, they fought for the freedom of Europe during its first confrontation with fascism. During her intervention, the artist placed a commemorative plaque with the inscription "For Your Freedom and Ours. To the Dąbrowszczacy who fought in the war against fascism in Spain in 1936–39" on a stone that historically carried another plaque, a reminder of the building where the founding of the Communist Party of Poland was proclaimed in 1918. Thus, the artist recalled that transfer (in those days illegally) of volunteers to Spain was organised by the Communist Party, although most had various left-wing (not only communist) political identities. The original plaque from the stone disappeared after 1989, leaving the memorial boulder as a form of memory scar. Today, the memory of these battalions is being effaced from the public memory as a part of the "decommunisation" process. This history has recently gained an unexpected topicality. Forming a separate unit, called the International Brigade of the Territorial Defense of Ukraine, over 20,000 volunteer fighters from 52 countries have joined this war to defend the country from the attack of Russian occupiers, determined to stop the "21st century's version of fascism".

Ieva Astahovska

Paulina Pukytė 6

VAIDUOKLIAI

2022. Krištolinės vazos įvairiose vietose ant Nacionalinės dailės galerijos grindų

Krištolo dirbiniai XX a. buvo daugelio vidurinėsios klasės namų interjerų puošmena. Vertinti dėl savo grynumo, mūsų dienomis tokiais lyg ir nebelaikomi, nes dabar juos priskiriame artimiausiai praeičiai — „nešvariems“ sovietiniams laikams, nors tuo laikotarpiu tas pats krištolas buvo branginamas kaip kito praėjusio laikmečio — tarpukario nepriklausomybės — priminimas ir gero gyvenimo praeityje patvirtinimas. Krištolas asocijuojasi ir su pažeidžiamumu, su istoriniu terminu „Krištolinė naktis“ ir smurto protrūkiu prieš žydus, prieš vadinamąjį „kitą“, „kitokį“. Čia, ant Nacionalinės dailės galerijos (buvusio Revoliucijos muziejaus) grindų, jau nebe privačioje, o viešojoje erdvėje — architektūriškai ir funkciškai grynoje, bet istoriškai „nešvarioje“ — šios krištolinės vazos yra lyg atsidūrusios „ne vietoje“, jos čia pažemintos ir pažeidžiamos, tai neaiškūs svetimkūniai iš kitos kultūrinės paradigmos. Net „priimtos“ ir pakylėtos iki meno kūrinio statuso, jos šiai erdvei nepriklauso, daugelio akimis taip ir lieka tik egzemplioriais, o ne „teisėtais“ meno kūriniais; jos nori čia būti, tačiau tik vaidenasi.

Vaiduokliai yra ne šiaip iš praeities, bet iš užspaustos ir neišspręstos praeities, kuri per juos pasireiškia. Vaiduoklis dažnai „reiškia atmesta, marginalizuota, pasprukusį žinojimą, esantį už oficialaus institucinio žinojimo mechanizmo“. Tačiau vaiduokliai taip pat „yra tam, kad padėtų [mums] ne tik įsivaizduoti tai, kas buvo prarasta net neegzistavus“, bet ir „įsivaizduoti ateitį už šiandieninės suprantamybės ribų“ bei „kitaip pažiūrėti ir į tai, kas yra mūsų pasaulyje, ir į istorijas, kurios sukūrė tai, kas yra“. (Avery Gordon, „Vaiduokliški reikalai“)

Paulina Pukytė

Paulina Pukytė 6

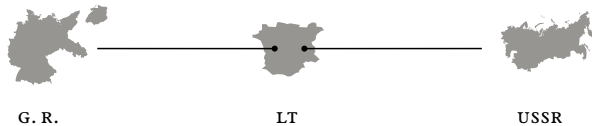
GHOSTS

2022. Found crystal vases in various locations on the floor of The National Gallery of Art

In the 20th century, crystal ware decorated many middle-class home interiors. Valued for purity, it is no longer seen as such, as we now assign it to our closest past — the bad and “impure” Soviet era — even though, in those times, the same crystal was cherished as a representation of the previous era — the independence of the inter-war period — as a reminder of the good life of the past. “Crystal” is also associated with vulnerability, with the historical term “Kristallnacht” and its violence against the Jews, so called “the other”. Here, on the floor of the National Gallery of Art (the former Museum of the soviet revolution), no longer in a private, but in a public space — architecturally and functionally pure, but historically “impure” — these crystal vases are “out of place”, they become degraded and vulnerable, they are abstruse strangers, from another cultural paradigm. Even if elevated to the status of works of art, they clearly do not belong here, they remain, in the eyes of many, mere specimens, tokens, rather than “legitimate” works of art; they want to be here, but instead they ghost.

Ghosts come not simply from the past, but from the repressed and unresolved past that is making itself known through them. In literary studies ghost often “refers to “disqualified”, marginalized, fugitive knowledge from below and outside the institutions of official knowledge production”. But ghosts are also “there to help you imagine what was lost that never even existed”, and to “imagine the future beyond the limits of what is already understandable”, “to see differently both the things of our world and the histories that have made them possible”. (Avery Gordon, *Ghostly Matters*)

Paulina Pukytė

Matīss Gricmanis ir Ona Juciūtē

UNDINĒ

2022. Garso instalācija

Balsas: Rytis Saladzius

Kaspars Irbē gimē 1906 m. ir gyveno iki 1996 m., ilgiau nei dauguma jo draugu ir giminaičių. Beveik šimtmetį trukusias patirtis Irbē fiksavo dienoraščiuose—iš viso rastas 61 sąsiuvinis, į kuriuos jis rašė nuo 1927 m. iki gyvenimo pabaigos. Irbės dokumentuotas gyvenimas XX a. 3–4 dešimtmetyje svyravo ant ribos tarp to, kas priimtina ir neteisėta, o nacių laikais ir sovietų okupacijos dešimtmečiais tapo nelegalu. Šie dienoraščiai—asmėniška ir jautri išpažintis žmogaus, suvokiančio savo tapatybę ir jos priešginą valstybės pastangoms „normalizuoti“ ir homogenizuoti visuomenę. Irbės asmenybė išaugo iš XX a. 3 dešimtmečio bohemiškos pogrindžio kultūros. Jis išmoko gyventi dvigubą gyvenimą: vieną—su tėvais mažame žvejo namelyje Jūrmaloje, kitą—Rygoje tarp draugų gėjų ir prostitučių. Sovietmetis įvarė dar didesnę pleišną tarp jo ir sovietinio piliečio personas, jis tapo liudytoju viso to, ką regionui atnešė žiaurus ir kruvinas XX amžius.

Ankstyvuosiuose dienoraščiuose Irbė rašo apie konspiracines taktikas, kurias naudojo jo draugai gėjai, vienas kitą vadindami keisčiausiomis pravardėmis. Viena iš jo pravardžių, kuria prisi-statydavo su šypsena, buvo „Vārava“ („Undinē“) —greičiausiai todėl, kad buvo iš pajūrio. Irbė gyveno radikaliam nutolusiuose visuomenės poliuose. Dievino operą ir dažnai lankėsi teatre, bet lygiai taip pat dažnai eidavo į viešuosius tualetus susitikti su kitais anoniminiais gėjais. Irbė su savo dienoraščiais yra tikrasis šios parodos menininkas, nes liudija visa tai, kas įvyko per praėjusį šimtmetį. Jauniausiai Latvijos ir Baltijos šalių menininkų kartai jo kūryba siūlo galybę įvairių interpretacijų. Onos Juciūtės ir Matīso Gricmanio garso instalācija—dramatizuota Kasparo dienoraščių kontekstų ir turinio versija, instaliuota pasitelkus kryptinius, garsą toliau nuo šaltinio koncentruojančius garsia-kalbius. Jo dienoraščiai tampa slapta undinėlės daina, skirta asmeniškai išgirsti Kasparo istoriją ir kartu įvilioti į pavojingus dvigubo gyvenimo sąpaštus.

Matīss Gricmanis, Ona Juciūtē

Matīss Gricmanis and Ona Juciūtē

MERMAID

2022. Sound installation

Voice: Rytis Saladzius

Kaspars Irbe was born in 1906 and lived until 1996, longer than most of his friends and relatives. He recorded his nearly century-long experience in his diaries—altogether 61 notebooks—that he wrote from 1927 until the end of his life. The life that Irbe documented was on the boundary between the acceptable and the illicit in the 1920s and 1930s, and it became illegal during the Nazi period and the decades of Soviet occupation. These diaries recount the personal and sensitive views of a man who was aware of his identity and that it contradicted state efforts to “normalize” and homogenize society. With a personality that grew out of the bohemian underground of the 1920s, Irbe learned to live a double life: one together with his parents in a small fisherman’s house in Jūrmala, and another with his gay and prostitute friends in Riga. The Soviet period forged a growing schism between his self and the persona of a Soviet citizen, and he witnessed everything that the brutal and bloody 20th century brought upon the region.

In his early diaries, Kaspars writes about the conspiracy tactics his gay friends used, giving each other bizarre nicknames. One, which Kaspars wore with a grin, was “Vārava” or “Mermaid”—most likely because he lived next to the sea. He lived in the extreme poles of society. Loving and frequently going to the opera, just as often he went to public toilets, to meet other anonymous gay men. Kaspars (and his diaries) is the actual artist in this exhibition as he has been the witness of everything that happened in the last century. For the youngest generation of Latvian and Baltic artists his work has the potential for various and numerous interpretations. The audio installation by Ona Juciūtē and Matīss Gricmanis is a dramatized version of the contexts and substance in Kaspars’ diaries. The diaries are a call of the sirens to hear him and at the same time to lure people into the deadly trap of a double life.

Matīss Gricmanis, Ona Juciūtē

MATĪSS GRICMANIS — Rygoje gyvenantis dramaturgas ir scenaristas. Jis dėsto dramą Latvijos kultūros akademijoje ir yra Rygos Dailės teatro vyriausiasis dramaturgas. Domisi praeitimi ir dažnai atsigręžia į istoriją, ieškodamas atsakymų, kurie padėtų individams ir bendruomenėms suprasti save ir savo pasirinkimus. Tarp jo kūrinių — scenarijai teatro spektakliui „Būti nacionalistu“ (2017), vaidybiniam filmui „Tėvas Naktis“ (2018), „Jelgava '94“ (2019), televizijos miniseriui „Raudonasis miškas“ (2019) ir spektakliui „Dubliniečiai Mieros gatvėje“ (2021) Naujajame Rygos teatre. Lietuvos žiūrovus su Kasparo Irbės (1906–1996) dienoraščiais Gricmanis supažindino 2018 m. savo pjesėje „Normalus tarybinio piliečio Kasparo Irbės gyvenimas“, kuri buvo pristatyta naujų pjesių festivalyje „Versmė“. Už savo pjeses, tekstų adaptacijas vaikų laidoms ir filmų scenarijus Gricmanis buvo nominuotas keliems apdovanojimams, įskaitant Latvijos nacionalinį teatro apdovanojimą „Spėlmaņu nakts“.

ONA JUCIŪTĖ — Vilniuje gyvenanti skulptorė. Esminis jos kūrybos elementas yra gamyba — menininkė dažnai išitraukia į savotiškus, ne efektyvumu grindžiamus, gamybinius scenarijus. Jos kūriniuose kalbama apie individo ir egzistuojančių sistemų santykį, įtvirtinamą per objektus ir žaliavas, o naujausi projektai tyrinėja skirtingų medžiagų hierarchiją, istoriją, nesėkmes ir ateitį. Savo darbus ji yra eksponavusi Vilniaus parodų erdvėse ŠMC ir „Editorial“, RUPERT, „CCA Derry/Londonderry“ Deryje, MOCAK muziejuje Krokovoje, rezidavo „AIR Niederostereich“ Kremse (Austrija), o šiuo metu reziduoja Künstlerdorf Schöppingen Foundation Vokietijoje. Juciūtė buvo apdovanota „JCDecaux“ prizų ir asmenine legendinės Amerikos lietuvių menininkės Aleksandros Kasubos stipendija. 2021 m. jos darbų įsigijo Helsinkio šiuolaikinio meno muziejus „Kiasma“.

MATĪSS GRICMANIS is a playwright and a scriptwriter based in Riga. He is a lecturer in drama at the Latvian Academy of Culture and a chief dramaturg of the Dailes Theater in Riga. He is interested in the past and often looks to history for answers that would help individuals and communities to understand themselves and their choices. His work includes screenplays for the theatre performance *Being a Nationalist* (2017), the feature films *The Mover* (2018) and *Jelgava '94* (2019), the TV miniseries *Red Forest* (2019) and for *Dubliners on Miera Street* (2021) at the New Riga Theatre. In 2018, Matīss introduced the diaries of Kaspars Irbe (1906–1996) to Lithuanian audiences in his play *The Normal Life of a Soviet Citizen Kaspars Irbe*, which was presented in the festival for new plays “Versmė.” For his plays, text adaptations for children shows and film scripts, Gricmanis has been nominated for several awards, including the Latvian national theatre award *Spėlmaņu nakts*.

ONA JUCIŪTĖ is a sculpture artist based in Vilnius. Production is a crucial element of her practice—she often finds herself engaging in peculiar scenarios of making. Her artworks speak of the relationship between the individual and the found world, established through objects and commodities, and recent projects have explored hierarchy, history, failure and the future of different materials. She has exhibited at the Contemporary Art Centre and Editorial project space, both in Vilnius; the Centre for Contemporary Art Derry/Londonderry; MOCAK museum Kraków; and has been an artist in residence in AIR Niederostereich in Krems, Austria. Ona was awarded the JCDecaux Prize and received a personal grant from legendary American Lithuanian artist Aleksandra Kasuba. In 2021 her works were acquired as part of the collection of Kiasma Museum of Contemporary Art in Helsinki.

ROMŲ KALNAS 2022. Vaizdo įrašas, 40"; trys šilkografijos atspaudai, 72×102
HELLOS WUOLIJOKI POLITINIS ATBUDIMAS 1906-AISIAIS
2022. Tipografija ant neapdorotos drobės, 200×270

Filmo išėjimas taškas — prieštarinai vertinamos suomių-estų rašytojos, verslininkės ir kairiųjų pažiūrų politikės Hellos Wuolijoki (1886–1954), gimusios Valgoje kaip Ella Murrik, atsiminimai ir kūryba. Atsiminimuose rašytoja aprašo savo tėvo sodą Valgoje ir įvykius, paskatinusius ją tapti politine aktyviste ir perimti marksistinę pasaulėžiūrą. Apmąstydamą filmą menininkė klausia: „Kas lieka gyva ten, iš kur jau pasitraukė pagrindinis veikėjas?“ Tyrinėdama Hellos gyvenimą dabartinėje Valgoje / Valkoje, Estijos ir Latvijos pasienyje, menininkė pasirenka keletą lygiagrečių temų, kurios ir plėtoja jos filmo naratyvą.

Tyrimo metu Kokko apklausė keletą moterų, gyvenančių namo, kuriame užaugo Wuolijoki, kaimynystėje. Moterims, su kuriomis ji kalbėjosi apie jų kasdienybę ir patirtis, užsiminus apie kaimynų romų „dingimą“, ši tema kūrinyje išsivystė į atskirą liniją. Romų kvartalas, vietinė šnekta vadinamas Romų kalnu, buvo judri gatvė, kurioje gyveno daug šios tautybės šeimų. Kai Bergitta, vietinė romų moteris, pasakoja apie savo didelės šeimos netektis Kloogos koncentracijos stovykloje nacių okupacijos metais, šių netekčių reikšmė skirtingoms grupėms tampa ypač akivaizdi.

Dar vienas filmo leitmotyvas — motinystė ir rūpestis artimu. Kadangi kuriant filmą menininkę Jaaną dažnai lydi jos dukra Aira, motinystė tampa neatskirama ne tik naratyvo, bet ir istorijos dėstymo dalimi. Motinystės tema vėl ir vėl iškyla Jaanos interviu su moterimis, o pasakodama savo istoriją ji sujungia naratorės ir dirbančios mamos žiūros taškus — tai vis dar skamba neįprastai. Būtent tokia pozicija leidžia jautriai kalbėti apie istoriją, į pasakojimą integruojant įvairius laikinumus su visais jų sunkumais.

Margaret Tali

Valga / Valka

FI

ROMA MOUNTAIN 2022. Film, 40"; three silk screen prints, 72×102
THE POLITICAL AWAKENING OF HELLA WUOLIJOKI IN 1906
2022. Letterpress on canvas, 200×270

This film takes as its point of departure the memories and work of the controversial Finnish-Estonian writer, businesswoman and leftist politician Hella Wuolijoki (1886–1954), who was born as Ella Murrik in Valga. The text fragments in the tapestry *The Political Awakening of Hella Wuolijoki in 1906* describe moments in her father's garden during the aftermath of the Revolution of 1905, which would lead to Wuolijoki becoming politically active. Reflecting on the film, the artist asks “what kind of a garden makes political awakening possible and what remains alive in a place from which the protagonist has already left?”

When researching Hella's presence in present-day Valga/Valka, on the border of Estonia and Latvia, the artist develops several parallel themes that guide the film's narrative. In the course of her research Kokko interviewed women who live in the neighborhood where Wuolijoki grew up, speaking with them about their everyday life and work. These women mentioned the “disappearance” of Roma in the neighborhood, which evolved into a separate theme in the work. This neighborhood, which is located on a hill on the outskirts of the town, is known in local vernacular as the Roma Mountain and was a vivid area where many Roma families lived. When Bergitta, a local Roma woman, shares stories of the grave losses in her extended family in the Klooga concentration camp during the Nazi occupation, the meaning of these losses for different groups becomes particularly visible.

Experiences of motherhood and care are another theme. As the artist was often accompanied by her daughter Aira when making the film, motherhood became integral not only to the narrative but also to the way of telling the story. Motherhood is a recurrent theme in Jaana's interviews with the women and in telling the story she assumes the roles of narrator and working mother, a combination that remains unusual. It is through this position that the film sensitively opens possibilities for talking about history by integrating different temporalities and identities into one story in order to include its difficulties.

Margaret Tali

JAANA KOKKO —Helsinkyje gyvenanti vizualinė menininkė, baigusi menų ir ekonomikos studijas. Daugiausia kuria vaizdo įrašus, taip pat fotografuoja, rašo ir piešia. Jos kūryba sukasi apie kalbos, reprezentacijos ir susvetimėjimo temas, regimas feministės akimis. Savo praktikoje Kokko dažnai domisi „polilogais“, per juos atskleisdama, kaip mūsų pasaulis susideda iš skirtingų individų ir jų tikrovės interpretacijų istoriniame kontekste. Nuo 2011 m. Kokko rašo empiriškai paremtą disertaciją politinių ir socialinių menų srityje. Ją ypač įkvėpia Hannah Arendt. Nuo 2016 m. menininkė skaito paskaitas Helsinkio dailės akademijoje, programoje „Laikas ir erdvė“.

JAANA KOKKO is a Helsinki-based visual artist with a background in arts and economics. She works primarily with video, but also in the fields of photography, text and drawing. Her works revolve around the subjects of language, representation and alienation with the eye of a feminist. In her practice Kokko is often interested in ‘polylogs’, showing through dialogue how our world consists of different individuals and their interpretations of reality in their historical context. Since 2011 Kokko has been working on her practice-based dissertation in political and social arts and is particularly inspired by Hannah Arendt. She has lectured at the Academy of Fine Arts, Helsinki, in the program Time and Space since 2016.

Afganistano karas (1979–1989 m.) buvo brutaliausias vėlyvojo sovietmečio karinis konfliktas. Daugybė jaunuolių buvo priverstinai pašaukti į sovietų kariuomenę ir įtraukti į karą prieš savo valią. Jame žuvo daugiau nei 15 tūkstančių sovietų karių, o Afganistaniečių mirė apie milijoną, dauguma — civiliai. Iki šios dienos kariai nesulaukė jokios psichologinės pagalbos bandant susidoroti su šia traumine patirtimi.

Menininkė rašo: „Mano tėvas išitraukė į Afganistano karą konflikto pradžioje ir dešimtį mėnesių praleido kaip seržantas oro gynybos (raketų) divizijoje. Kaip ir dauguma kareivių, jis buvo pašauktas iškart po mokyklos baigimo. Apie patirtį kare tėtis kalbėjo mažai ir nenoriai, sakydamas, kad jį gali suprasti tik tie, kurie patys tai perėjo, ir kad šiandien tas karas niekam nebe-rūpi. Daugelį Afganistano karo aukų psichologinė trauma privedė prie sunkių išgyvenimų ir destruktvyvaus elgesio, kuris paveikė ir jų šeimų gyvenimą. JAV terminas „Vietnamo sindromas“ buvo sugalvotas reaguojant į Vietnamo karo veteranų sužalojimus, tačiau SSRS spauda gyrė buvusių karių heroizmą ir propagavo „vyrišką tylėjimą“ didžiausio skausmo akivaizdoje. Atgimusi Latvijos Respublika pasirinko nesidomėti tais 3,5 tūkstančio tautiečių, kadaise pašauktų į šį karą.“

Ieva Astahovska, Vika Eksta

VIKA EKSTA — menininkė ir pedagogė, savo kūryboje naudo-janti fotografiją, judančius vaizdus, performansą ir audiovi-zualinius archyvus. Fotografijos mokėsi Andrejaus Grants studioje ir EFTI fotografijos mokykloje Madride, o ma-gistro laipsnį įgijo Latvijos dailės akademijos Vizualiosios komunikacijos katedroje. Vika — „ADC Young Guns“, „FK Portfolio“ bei Rygos fotografijos bienalės apdovanojimų, skirtų jauniems Baltijos šalių fotografams, laimėtoja ir yra nominuota Purvičio prizui — pagrindiniam Latvijos vizualiųjų menų apdovanojimui. Yra dalyvavusi parodose Latvijoje ir užsienio šalyse.

The Soviet–Afghan War (1979–89) was the most brutal mili-tary conflict of the late Soviet period. Many young people were assigned to the Soviet army on a mandatory basis and were thus drawn into this war against their will. More than 15,000 Soviet soldiers were killed during this war, while on the Afghan side, about a million people died, most of them civilians. To date, the soldiers have received no psychological assistance in dealing with this traumatic experience.

The artist writes: “My father got into the war in Afghani-stan at the beginning of the conflict and spent ten months as a sergeant in the air defence (missile) division. Like most of the soldiers, he was drafted there soon after graduating school. My dad has talked little and reluctantly about this experience, saying that he can only be understood by those who have experienced it themselves, and that no one is interested in this war today. For many victims of the Soviet–Afghan War, the psychological trauma led to severe experiences and destructive behavior, which also affected the lives of their families. In the US, the term ‘Vietnam Syndrome’ was coined in response to the injury of Vietnam War veterans, but in the USSR, the press praised the heroism of former soldiers and promoted “masculine silence” on the most painful aspects. The restored Republic of Latvia chose not to be interested in the 3.5 thousand compatriots who had been called up for this war.”

Ieva Astahovska, Vika Eksta

VIKA EKSTA is an artist and educator who employs photogra-phy, moving image, performance and audiovisual archives in her work. She has studied photography at Andrejs Grants’ studio and at the EFTI School of Photography in Madrid, and obtained her MA from the Visual Communication Depart-ment at the Art Academy of Latvia. Vika is the winner of the ADC Young Guns, FK Portfolio and Riga Photography Biennale awards for young Baltic photographers, and is nominated for the Purvītis Prize, the main award in the Latvian visual arts. She has been participating in exhibitions in Latvia and abroad.

Lia Dostlieva ir Andrii Dostliev 10

MAN VIS DAR GAILA IŠMESTI MAIŠTĄ...
MOČIUTĖ PASAKODAVO APIE HOLODOMORĄ

2018. Tušas ir pieštukas, tonuotas popierius, rastų fotografijų fragmentai, 21x30

Šiame kūrinyje menininkai savo kūnus pasitelkia kaip įrankius tyrinėti Holodomoro, arba Didžiojo badmečio Ukrainoje, patirtį. Remiantis skirtingais vertinimais, 1932–1933 m. Holodomoras nusinešė nuo 3,3 iki 7,5 milijonų žmonių gyvybių: visi jie mirė badu. „Holodomoras“ ukrainiečių kalba reiškia tyčia sukelta bada. Šiandien jau pripažįstama, kad šis istorinis įvykis — sovietų valdžios darbas, nors sovietų istorikai su tuo nesutiko. Dar neseniai Holodomoro tema Ukrainoje buvo viešai nutylima, todėl šalyje vis dar trūksta memorialų ir atminimo vietų.

Menininkai Dostlievai rašo: „Net ir šiandien maisto švaistymas yra stipriai susijęs su pašamoniniu kaltės ir gėdos jausmu. Šiai kaltei nėra jokių loginių priežasčių — ji kyla ne iš proto, bet veikiau iš trauminės atminties.“ Norėdami plačiau patyrinėti šiuos jausmus, menininkai du mėnesius kūrė grafikos darbus, skirtus visam savo išmetamam maistui. Per sąsają su emocijomis jų šeimų išgyvento badmečio atmintimi Dostlievų kūrinys nagrinėja jausmus, kurie kartu yra ir asmeniniai, ir kultūriniai. Vėliau į atspaudus jie įtraukė anonimių peizažų fragmentus, susiedami juos su badmečio pėdsakais kuniškoje atmintyje ir galimomis geografinėmis bei mentalinėmis lokacijomis. Menininkų sukurtas vizualinis švaistomo maisto dienoraštis, gretinamas su istorinėmis Ukrainos peizažų nuotraukomis, siūlo kalbą, kuria pagaliau galima prabilti šia traumuojančia tema. Badmečio laikais visur tyrančios mirties kontekste jų vaizdų serija žiūrovams kalba apie tai, kaip žmonių kūnai tampa traumuojančių ir užgniauztų prisiminimų įsikūnijimu.

Margaret Tali

LIA DOSTLIEVA IR ANDRII DOSTLIEV — Ukrainos menininkai, šiuo metu gyvenantys Poznanėje, Lenkijoje. Lia taip pat yra kultūros antropologė ir eseistė. Pagrindinės jos tyrimų sritys — trauma, postatmintis ir atstovavimas pažeidžiamoms grupėms. Jos kūryba apima įvairias medijas, įskaitant fotografiją, instaliacijas ir tekstilės skulptūras, o savo darbus ji yra rodžiusi Vokietijoje, Italijoje, Ukrainoje, Lenkijoje, Austrijoje ir kitur. Andriis taip pat yra fotografijos tyrinėtojas ir kuratorius. Jis yra baigęs IT ir grafinio dizaino studijas. Pagrindinės domėjimosi sritys: atmintis, trauma ir tapatybė — tiek asmeninė, tiek kolektyvinė. Jis dirba su įvairiomis medijomis, savo darbus yra rodęs Ukrainoje, Lenkijoje, Austrijoje, Čekijoje ir kitur.

USSR

UA

Lia Dostlieva and Andrii Dostliev 10

I STILL FEEL SORRY WHEN I THROW AWAY FOOD...
GRANDMA USED TO TELL ME STORIES ABOUT HOLODOMOR

2018. Ink and pencil on toned paper, fragments of photographs, 21x30 each

In this work the artists use their own bodies as tools to explore the experience of the Holodomor or Great Famine in Ukraine. According to different estimations, during 1932 and 1933 it took the lives of 3.3 to 7.5 million people who died from starvation. In Ukrainian the word “Holodomor” stands for man-made famine and this historical event is now acknowledged to have been deliberately carried out by the Soviet Union. However, it is contested in the Soviet history and this previously publicly suppressed subject still lacks sufficient memorials and places of commemoration in contemporary Ukraine. In the light of the ongoing war in Ukraine dealing with this difficult past has acquired additional meanings as well.

Lia Dostlieva and Andrii Dostliev write: “Even now wasting food is strongly connected to subconscious feelings of guilt and shame. There are no logical reasons for this guilt—it doesn’t originate in reason but rather in the postmemory of this trauma.” In order to explore these feelings further, the artists began making prints of all the food they had to throw away, a practice they continued over two months. By connecting with affective memories of their families’ surviving this hunger, their work explores feelings that are simultaneously personal and cultural. They later added fragments of anonymous landscapes to the prints to create connections with traces of the famine in their bodily memory and its possible geographical and mental locations. The artists’ visual diary of wasted food juxtaposed with historical photographs of Ukrainian landscapes propose a language in which to talk about this traumatic subject. In the context of the omnipresent nature of death during the famine their image compilations remind viewers of the ways human bodies, serve as embodiments of traumatic and suppressed memories.

Margaret Tali

LIA DOSTLIEVA and ANDRII DOSTLIEV are artists from Ukraine, currently based in Poznań, Poland. Lia is also cultural anthropologist and essayist. The primary areas of her research are trauma, post-memory and agency of vulnerable groups. She works in a wide range of media, including photography, installations and textile sculptures, and has exhibited her works in Germany, Italy, Ukraine, Poland, Austria and elsewhere. Andrii is also photography researcher and curator. He has degrees in IT and Graphic Design. His primary areas of interest are memory, trauma and identity—both personal and collective. He works in various media and has exhibited his works in Ukraine, Poland, Austria, the Czech Republic and elsewhere.

Laima Kreivytė 11

GRAUŽATIS. JUODOJO SAŠIUVINIO PAIEŠKOS

2022. Multimedijų instaliacija

Viena svarbiausių lietuvių poečių Salomėja Nėris (1904–1945) garsi ne tik savo eilėraščiais, bet ir tuo, kad į Lietuvą atnešė vadinamąją „Stalino saulę“. Ji buvo viena iš dvidešimties delegatų, nuvykusių į Maskvą tartis dėl Lietuvos priėmimo į SSRS. Negana to, apie Staliną ji parašė eilėraščių ir jį perskaitė Kremliuje. Jos tragiška mirtis karui pasibaigus paliko daug neatsakytų klausimų. Ar Salomėja buvo išdavikė, ar paklydusi siela? Ar ji buvo priversta parašyti tą liūdnei pagarsėjusį eilėraštį, ar toks buvo jos pačios pasirinkimas? Dalis atsakymų galėtų slypėti juodame sąsiuvinyje, kurį poetė, jau gulėdama mirties patale, slapta sugebėjo perduoti kunigui. Tik kur tas sąsiuvinis? Ar jis kada nors egzistavo? O jei taip, tai kur jį rasti ir ką galime tikėtis jame pamatyti, perskaityti ir suprasti? Ši instaliacija dokumentuoja Salomėjos juodojo sąsiuvinio paieškas, kartu tyrinėjant poetės — sykiu Lietuvos „lakštingalos“ ir išdavikės — meninę ir tekstinę reprezentaciją.

Laima Kreivytė

LAIMA KREIVYTĖ — Vilniuje gyvenanti menininkė ir kuratorė, menininkų kolektyvo „Cooltūristės“ įkūrėja. „Cooltūristė“ — meninė praktika sujungia *queer* feministinį aktyvizmą ir politines idėjas. Jos dalyvavo III Prahos bienalėje, Europos jaunųjų menininkų bienalėje (Briuselis), Raumos bienalėje „Crime Scenes“ (Suomija), bienalėje „Consequences and Proposals“ (Talinas), savo darbus pristatė Nacionalinėje meno galerijoje „Zachęta“ (Lenkija), Šiuolaikinio meno centre Vilniuje, „District Berlin“, Kairo „Soma Gallery“, Aleksandrijos „Cavafy“ muziejuje ir kitur. Kreivytė yra kuravusi ne vieną parodą tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, įskaitant Lietuvos paviljoną 53-iojoje Venecijos bienalėje. Ji taip pat yra viena iš naujosios Nacionalinės dailės galerijos nuolatinės ekspozicijos kuratorių.

Laima Kreivytė 11

MORTIFICATION. IN SEARCH OF THE BLACK BOOK

2022. Multimedia installation

One of the most important Lithuanian poets, Salomėja Nėris (1904–1945), is famous not only for her poems, but also for bringing the so-called “Stalin’s sun” to Lithuania. She was one of twenty delegates who travelled to Moscow asking for Lithuania to join the USSR. Moreover, she wrote a poem about Stalin which she read at the Kremlin. Her tragic death after the war left many questions. Was Salomėja a traitor or a lost soul? Was she forced to write an infamous poem or was it her choice? Some of the answers might appear in the black notebook, which the poet managed to secretly pass on to a priest on her deathbed. But where is that book? Did it ever exist? And, if so, where can we find it and what we can expect to see, read and understand? This installation documents the search for Salomėja’s Black Book and also inquiries into artistic and textual representations of the poet—both as a Lithuanian “nightingale” and a traitor.

Laima Kreivytė

LAIMA KREIVYTĖ is an artist and curator based in Vilnius.

Kreivytė is a founding member of the artists’ collective Cooltūristės, whose artistic practice merges queer feminist activism and political ideas. Cooltūristės participated in the III Prague Biennial, European Biennial of Young Artists (Brussels), Rauma biennial “Crime Scenes” and the biennial “Consequences and Proposals” (Tallinn). The collective has presented their works at Zachęta National Gallery (Poland), the Contemporary Art Centre in Vilnius, District Berlin, Soma Gallery in Cairo and Cavafy Museum in Alexandria, among other locations. Kreivytė has curated exhibitions in both Lithuania and abroad, including the Lithuanian pavilion at the 53rd Venice Biennale. She co-curated the new hanging of the permanent collection of the National Gallery of Art.

MOSCOW

KAUNAS

OXFORD

Tekstai ir vertimas: Jenny Zinovieff

Garsas: Lucy Railton

Fortepijonas: Olga Burkhard

Grafinis dizainas: Johanna Ruukholm

Iliustracijos: Varvara Toropkova

Padėka: Ludmila Belova, Elena Salamatova (Puškino bibliotekos archyvas, Sankt Peterburgas), Tatjana Kozlova-Johannes, Marina Toropkova, Laima Kreivytė, Boris Jardine, Yelena Karl, Yelena Alexander, Arch Tait, Andrey Chichkine (Ivanovo tyrimų institutas Romoje)

Peteriui Zinovieffui (1933–2021) atminti

Instaliacija persipina su Eleonore de Montesquiou bei Varvaros Toropkovos iliustruoto romano „33 baidyklės“ publikacija ir Lucy Railton garso kūrinium

Šiame keletą bendraautorių turinčiame meno kūrinyje atspirties tašku pasirinktas Lidijos Zinovjevovos-Annibal (1866–1907) romanas „33 baidyklės“. Tai intymus jaunos moters dienoraštis, skirtas mylimajai Verei. Vyresnė už pasakotoją Vera priverčia ją pozuoti 33 dailininkams vyrams, kurie nutapo 33 jos dailaus kūno versijas. Romanas buvo išleistas 1907 m. Sankt Peterburge, tais pačiais metais, kai jo autorė mirė. Kūrinys, kuriame atvirai diskutuojama apie lesbietišką geismą, reikšmingumo neprarado iki šių dienų. Tą savo darbe mums primena menininkė Eleonore de Montesquiou. Zinovjeva-Annibal — viena iš de Montesquiou promočių (proprotetė), tad pasakodama istoriją menininkė sykiu kalba ir apie giminaičių marginalizavimą dėl jų netradicinės tapatybės. Ši atstumtis prisidėjo ir prie Zinovjevovos-Annibal užmaršties. Lidijos pavardė Annibal — nuoroda į jos prosenelį Abrahamą Petrovičių Hannibalą, juodaodį, tarnavusį Petriui Didžiajam. Zinovjevovos-Annibal kūryba, turinti ypač didelį politinį krūvį dabartiniame politiniame regiono kontekste, galėtų teikti praeities emancipacijos pamokas šiuolaikinei visuomenei. „Jos gyvenimo būdas, jos energija, žodžiai ir kurtos scenos išlaisvina“, — rašo de Montesquiou. Parodai sukurta instaliacija sudaro bokšto konstrukciją — nuoroda į tai, kad Lidijos kūryba ir asmenybė bei jos ryšiai su Sankt Peterburgo menininkais ir intelektualais galėtų ir toliau įkvėpti naujas kartas. Instaliacijoje taip pat panaudotas Stasio Ušinsko paveikslas „Dvi gracijos“ (1937) iš Nacionalinės dailės galerijos kolekcijos, vaizduojantis dvi moteris. Yra žinoma, kad nuogąją moterį menininkas regėjo kaip savo svajonių moterį, o jo žmona, gyvenimą pašventusi vyro karjerai, vaizduojama antrame plane, vilkinti kukliais rūbais.

Margaret Tali

Texts and translation to English: Jenny Zinovieff

Audio: Lucy Railton

Piano: Olga Burkhard

Graphic design: Johanna Ruukholm

Illustrations: Varvara Toropkova

Thank you: Ludmila Belova, Elena Salamatova (Pushkin Library Archive, Petersburg), Tatjana Kozlova-Johannes, Marina Toropkova, Laima Kreivytė, Boris Jardine, Yelena Karl, Yelena Alexander, Arch Tait, Andrey Chichkine (Ivanov Research Institute Rome)

In memory of Peter Zinovieff (1933–2021)

The installation is intertwined with the publication of 33 Monsters, a novel illustrated by Eléonore de Montesquiou and Varvara Toropkova, and the creation of an audio piece by Lucy Railton

This artwork, which involves many collaborators, takes as its starting point the novel *33 Monsters* by Lydia Zinovieva-Annibal (1866–1907). The work is a young woman's intimate diary written to her lover, Vera. Older than the narrator, Vera forces her to sit for 33 male painters who paint 33 versions of her beautiful body. The novel was published in 1907 in Saint Petersburg shortly after its author's premature death. With its open discussion of lesbian desire, the novel has remained a milestone, brought back to our attention by de Montesquiou's work. Since Zinovieva-Annibal was one of the artist's foremothers, in telling the story she is addressing the marginalization of people within a family based on their unconventional identities, a process that contributed to the wider forgetting of her work. Lydia's self-adopted family name, Annibal, is a reference to her having descended from Abraham Petrovich Hannibal, a black man who was abducted as a child and later worked in service of Peter the Great. Zinovieva-Annibal's work is particularly loaded in the current political climate in the region, possibly offering emancipatory lessons from the past for contemporary society, with de Montesquiou observing that "her way of living, her energy, her words and the scenes that she produced are liberating." The installation produced for the exhibition consists of a tower structure as a reference to the way Lydia and her work, as well as her intellectual engagements with artists and intellectuals in Saint Petersburg, can continue to inspire new generations. The installation also includes the painting *Two Graces* (1937) by Stasys Ušinskas from the National Gallery's collection. Showing two women, it is known that Ušinskas saw the naked figure as his dream woman, whereas his wife, who sacrificed her life for her husband's career, is shown modestly dressed in the background.

Margaret Tali

ELÉONORE DE MONTESQUIOU — prancūzų ir estų menininkė. Jos kūryba sukasi aplink privačios ir oficialios istorijos, asmeninių ir nacionalinių tapatybių artikuliaciją. Ji nagrinėja gyvenimo paraštėse subtilybes ir dviprasmybes, remdamasi asmenine patirtimi netekus šaknų. Eléonore daugiausia dirba su vaizdu, įrašinėja liudijimus, kurdamą dirbtinius užgniaužtų istorijų atsiminimus. Dokumentika parentuose kūriniuose jos kamera bebalsiams žmonėms suteikia žodį. Menininkės kūryba pagrįsta dokumentalistika, kuri virsta filmais, piešiniais ir tekstais. Eléonore filmus platina Berlyno „Arsenal Experimental“ ir DAFILMS.

LUCY RAILTON — atlikėja, programuotoja ir muzikos kūrėja, išleidusi albumus „Modern Love“, „Editions Mego–Portraits GRM“, „PAN“, „ECM“, „SN Variations“, „Shelter Press“ ir „Takuroku“. Daug metų domėjusis klasikine ir šiuolaikine muzika, dabar ji kuria pati — viena arba bendradarbiaudama su įvairių disciplinų menininkais ir muzikantais, įskaitant Rebecą Salvadori, Peterį Zinovieffą, Catherine Lamb, Khyamą Allamį, Kit Downes, Kali Malone ir Stepheną O’Malley’ų, o pastaraisiais metais dirbo su Beatrice Dillon, Philippe’u Parreno’u, Rhodri’u Daviesu, Laura Grace Ford, Alexu Hillsu, choreografais Akramu Khanu ir Sasha Milavic Davies, Yairu Elazaru Glotmanu ir kino režisieriumi Johnu Lee.

JOHANNA RUUKHOLM — grafikos dizainerė ir vizualinė menininkė, besidominti abstrakčiu ir intuityviu istorijų pasakojimu. Jos grafikos darbai varijuoja nuo interneto svetainių iki iliustracijų, kurios neretai atgyja kaip keramikos instaliacijos.

VARVARA TOROPKOVA — jauna estų-rusų iliustratorė, besimokanti Talino dailės gimnazijoje ir ketinanti stoti į EKA, Talino dailės akademiją. Varvara piešia ir muzikuoja kone nuo gimimo. Ji tokio pat amžiaus kaip ir pagrindinė Lidijos Zinovievos-Annibal romano „33 baidyklės“, kuri Varvara iliustravo parodai ir publikacijai, veikėja.

JENNY ZINOVIEFF gimė Gibraltare, užaugo Londone. Rytų Anglijos universitete studijavo anglų kalbą bei istoriją. 1998 m. ji susipažino su avangardo muzikantu ir kompozitoriumi Peteriu Zinovieffu. Po ilgų metų dėstymo Kembridžo universitete pora išėjo į pensiją ir kartu ėmėsi versti Zinovievų šeimos memuarus. Jie atvedė prie Lidijos — Peterio proprotetės — gyvenimo ir kūrybos.

ELÉONORE DE MONTESQUIOU is a French-Estonian artist. Her work revolves around the articulation of private and official histories, personal and national identities. It tackles the intricacies and ambiguities of living in the margins, based on her personal experience of up-rootedness. Eléonore primarily works with video; she tapes testimonies, creating artificial memories of repressed histories. In her documentary-informed works, her camera becomes the voice of these voiceless people. Her work is based on a documentary approach, translated in films, drawings and texts. Lydia Zinovieva-Annibal was her (great great) aunt. Eléonore's films are distributed by Arsenal Experimental in Berlin and DAFILMS.

LUCY RAILTON is a performer, programmer and music maker, who has released albums on Modern Love, Editions Mego–GRM Portraits, PAN, ECM, SN Variations, Shelter Press and Takuroku. Having emerged from a long-term engagement with classical and contemporary music, she now makes her own work alone or in collaboration with artists and musicians from varied disciplines, including Rebecca Salvadori, Peter Zinovieff, Catherine Lamb, Khyam Allami, Kit Downes, Kali Malone and Stephen O’Malley. In recent years she has worked with Beatrice Dillon, Philippe Parreno, Rhodri Davies, Laura Grace Ford, Alex Hills, choreographers Akram Khan and Sasha Milavic Davies, Yair Elazar Glotman and film director John Lee.

JOHANNA RUUKHOLM is a graphic designer and visual artist who is interested in storytelling by discovering abstract and intuitive grounds. Her graphic works vary from websites to illustrated visuals, which often come to life as ceramic installations.

VARVARA TOROPKOVA is a young Estonian-Russian illustrator at Tallinn Art Gymnasium who wishes to enter EKA, the Art Academy in Tallinn. Varvara has been drawing and making music since she was born, almost. She is the same age as the main protagonist of Lydia Zinovieva’s *33 Monsters*, which she illustrated for exhibition and publication.

JENNY ZINOVIEFF was born in Gibraltar, grew up in London and studied English and History at the University of East Anglia. She met the avant-garde musician and composer Peter Zinovieff in 1998. Retiring after many years working for Cambridge University, together they began translating memoirs of the Zinovieff family. This led them to the life and work of Lydia, Peter’s great, great aunt.

Anastasia Sosunova 13

KODUOTOJAI

2022. Vaizdo įrašas, 16'30"

Kompozitorius: Gediminas Žygas
Kamera: Agnė Jokšė, Anastasia Sosunova
Spalvų korekcijos: Edvinas Mikulskis
Grafinis dizainas: Gailė Pranckūnaitė
Grimas: Edvinas Mikulskis
Subtitrų vertimas: Emilija Ferdmanaitė

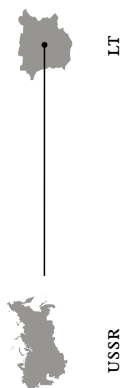
Pokalbiai su Artūru Barkumi, Pavėlu Osipovu, dr. Rima Praspaliauskienė, dr. Eugene'u Raikheliu, dr. Eglė Rindzevičiūtė

Padėka: Darius Diržys, Aušra Širvinskienė

„Koduotojai“ — naujausias Anastasios Sosunovos videodarbas, tiriantis kodavimo praktiką. Tai placebo paremta streso terapija, 1984 m. išvystyta sovietų terapeuto Aleksandro Dovženko ir skirta gydyti priklausomybes. Nors šiuolaikiniame Vakarų pasaulyje kodavimas traktuojamas kaip moksliskai abejotina praktika, posovietinėse šalyse jis iki šių dienų taikomas kaip „pogrindinė“ terapija ir rodo alternatyvių gydymo praktikų poreikį šiuolaikinėje Lietuvoje. Vaizdo įrašė pasakojama apie tai, kaip asmuo „užsikoduoja“ bandydamas mesti rūkyti, ir rodomas autorės surinktas „patyrimas pirmuoju asmeniu“ — blaškymasis po gatves, koridorius ir kabinetus, seansai, skambučiai ir susitikimai, archyvinė medžiaga ir pokalbiai su tyrinėtojais, bandant suprasti, ką reiškia būti „užkoduotam“. Koks yra ryšys tarp autoriteto ir magiško mąstymo? Kodėl vis dar diskutuojama apie ambicijas pertvarkyti visuomenę ir žmogaus protą, pasitelkiant programavimo kalbą bei IT metaforas, ir kaip tai susiję su kiborgų bei zombių sugretinimu? Kaip susigrąžinti transformacijos autorystę? Ne dokumentika, o nerimastingas, antiautoritarinis, dienoraštinis žvilgsnis — tai būdas užduoti šiuos klausimus, subjektyvi radinių ir aklujų dėmių istorija. Tos pačios aklosios dėmės, ko gero, prasiskverbia į daugumą mūsų naudojamų technologinių įrankių ir vartojamą informaciją, siekiant suprasti tai, kas vyksta iš tikrųjų. Bandydama sekti labai savotiškos narkologijos šakos pėdsakais, Sosunova juos pasitelkia ir kaip prizmę, per kurią žvelgia į šiandien aktualumo nepraradusias problemas: kokie kodai persekioja dabartį?

Anastasia Sosunova

ANASTASIA SOSUNOVA gyvena Vilniuje, o jos kūrybos sritys — vaizdo įrašai, skulptūra, grafika ir instaliacijos. Pasitelkdama asmeninį pasakojimą ji nagrinėja sociopolitinį šiandieninės Lietuvos kraštovaizdį. Menininę domina tiek vietinis liaudies menas, tiek socialinės bendruomenės ir religinės organizacijos: ji stebi, kaip kuriasi uždaros grupės (neretai kaip atsakas į kitokias vertybes ar būtybes) ir kaip jos gyvuoja, palaikomos bendrų sentimentų ir ritualų, tradicijų bei kolektyvinių sutarčių.

Anastasia Sosunova 13

CODERS

2022. Film, sound, 16'30"

Composer: Gediminas Žygas
Camera: Agnė Jokšė, Anastasia Sosunova
Color correction: Edvinas Mikulskis
Graphic designer: Gailė Pranckūnaitė
Makeup artist: Edvinas Mikulskis
Translation of subtitles: Emilija Ferdmanaitė

Conversations with: Artūras Barkus, Pavel Osipov, Dr. Rima Praspaliauskienė, Dr. Eugene Raikhel, Dr. Eglė Rindzevičiūtė

Thank you: Darius Diržys, Aušra Širvinskienė

Coders is Anastasia Sosunova's latest video work, forming part of her ongoing research of the *coding* practice — a placebo-based stress therapy which is an addiction treatment method created by Soviet therapist Aleksandr Dovzhenko in 1984. Although considered a scientifically questionable practice in the contemporary Western world, coding is still present as an underground practice in post-soviet countries to this day and demonstrates the demand for alternative healing practices in contemporary Lithuania.

The video tells a story of being coded to stop smoking, showing first-person footage gathered by the author. Recounting a journey through the streets, corridors, sessions, calls and meetings, as well as presenting archival footage and conversations with researchers, it aims to understand what it means to be “coded”. What is the relationship between authority and magical thinking? Why are these aspirations to reshape society and the human mind still being employed in programming language? How could we reclaim ownership in the course of healing and transformation? The blind spots that these questions address, as the artist brings to the fore, permeate most technological tools we use and information we consume, forever playing catch-up with what is really going on. Whilst trying to find a trace of a particular branch of narcology, Sosunova simultaneously uses it as a lens to view the issues still relevant in the present: what codes haunt the now?

Anastasia Sosunova

ANASTASIA SOSUNOVA is based in Vilnius and works across video, sculpture, printmaking and installation. She uses personal narrative to investigate the socio-political landscape of contemporary Lithuania. From local vernacular art to social neighborhoods and religious organizations, she observes how closed groups are developed, often in reaction to other values or beings, and how they subsist through shared sentiments and the development of rituals, traditions and collective agreements.

Quinsy Gario ir Mina Ouaouirst 14

ἸἩἷ. ὶ. ὀ. ἔ. Ἐ. ὄ. Ἐἶἶ. ὶἰ Ἄἦἦἦ. ὀἦἔ ἌἸ. Ἐ. ἰ. PT. 2
MES PASIŪLĖME MAURICIJUI DATULIŲ, ŽIOGŲ IR VANDENS, 2 DALIS
2020–2022. Multimediaiji instaliacija

Bendradarbiaujant su Zahra ait Lehs ir Jörgenu Gario

Koncepcija: Mina Ouaouirst ir Quinsy Gario
Žodžiai ir vokalas: Zahra ait Lehs
Vertimas: Fouzya Toukart
Eilės: Quinsy Gario
Gobelenas: Fadma ait Oukhechif, Mina ait sidi Hamou,
Habiba el Khatiri ir Naima Ouaga
Fotografijos ir vaizdo įrašas: Mina Ouaouirst ir Quinsy Gario
Vaizdo montažas: Mina Ouaouirst
Garso montažas: Jörgen Gario
Koliažai: Quinsy Gario

Archyviniai vaizdai iš Nacionalinio pasaulio kultūrų muziejaus,
Rijksmuseum, Britų bibliotekos, Britų nacionalinio archyvo,
„FLICKR Commons“

Padėka: Britte Sloothaak ir Fadwa Naamna, Agnė Bagdžiūnaitė,
Vilius Purnas

Kūrinyje spekuliuojama apie šv. Mauricijaus kelionę iš Meroë
(senovinis miestas rytiniame Nilo krante, Sudane) į Šveicari-
jos Alpes, įsivaizduojant jį keliaujantį per berberų (imazigenų)
žemę. Mauricijus buvo legendinio Romos Tėbų legiono vadas
ir III a. pr. m. e. leidosi nukankinamas, kad išgelbėtų krikščionių
kaimą dabartinės Šveicarijos teritorijoje. Nepaisant buvimo šven-
tuojų, detalės apie jo gyvenimą ir kelionę lieka neaiškios.

Ši kūrinio iteracija nagrinėja ryšį tarp šv. Mauricijaus atvaiz-
do Vytauto Didžiojo herbe ir Jano Zwartendijko didvyriškumo
gelbėjant žydus Antrojo pasaulinio karo metais: išduodant visas į
Kiurasao — salą Karibų jūroje, kuri tuo metu buvo olandų kolo-
nija. Taip pat įtraukta ankstesnė iteracija, kurioje pasakojama apie
tai, kad šv. Mauricijus buvo laikomas Rygos Juodagalvių brolijos
globėju dabartinėje Latvijoje, taip pat apie Septynių jungtinių
Nyderlandų respublikos ir Kuršo kunigaikštystės susirėmimus
dėl Tobago XVII a.

Ši daugiasluoksnė istorija pristatoma per vaizdo įrašą, skai-
drių projekciją, poeziją ir gobelenų diptiką. Dainuojant tamazigtų
kalba pasakojama spekuliatyvi istorija apie tai, kaip kelionės metu
šv. Mauricijus galėjo apsilankyti vietiniame kaime. Gobelenus,
kuriuose greta kitų vizualinių elementų pavaizduotas Tobago
žemėlapis, kertamas įsivaizduojamo šv. Mauricijaus maršruto, ir
kuriuos puošia tifnago bei arabiški rašmenys, sukūrė ir naudo-
damas amatininkai iš Taznacho (Marokas). Per pasikartojimų ir laiko
elementus audimas imituoja galimybę prisiminti kitaip. Taigi,
kūrinys skatina žiūrovus mąstyti apie transkultūrinę atmintį kaip
priemonę istorijos rašymo spragoms užpildyti.

Quinsy Gario

Quinsy Gario and Mina Ouaouirst 14

ἸἩἷ. ὶ. ὀ. ἔ. Ἐ. ὄ. Ἐἶἶ. ὶἰ Ἄἦἦἦ. ὀἦἔ ἌἸ. Ἐ. ἰ. PT. 2
WE OFFERED MAURICE DATES, GRASSHOPPERS AND WATER PT. 2
2020–2022. Multimedia installation

In collaboration with Zahra ait Lehs and Jörgen Gario

Concept: Mina Ouaouirst and Quinsy Gario
Lyrics and vocals: Zahra ait Lehs
Translations: Fouzya Toukart
Poem: Quinsy Gario
Tapestry weaving: Fadma ait Oukhechif, Mina ait sidi Hamou,
Habiba el Khatiri and Naima Ouaga
Photos and videos: Mina Ouaouirst and Quinsy Gario
Video editing: Mina Ouaouirst
Audio editing: Jörgen Gario
Collages: Quinsy Gario

Archival images sourced from the National Museum of
World Cultures, Rijksmuseum, The British Library, British
National Archives and FLICKR Commons

Thank you: Britte Sloothaak & Fadwa Naamna,
Agnė Bagdžiūnaitė, Vilius Purnas

This work speculates upon the journey of Saint Maurice from
Meroë, an ancient city on the east bank of the Nile, in Sudan,
imagining him passing through the land of the Imazighen, or
Berber people, to get to the Swiss Alps. Maurice was the leader
of the legendary Roman Theban Legion and martyred himself
in what is now Switzerland in the 3rd century to save a Chris-
tian village. Despite his sainthood, details of his life and journey
remain unclear.

This iteration of the work investigates the relations between
Saint Maurice’s representation on the coat of arms of Vytautas
the Great and the work of Jan Zwartendijk to save Jews during
WWII by issuing visas to Curaçao, an island in the Caribbean
that was then a Dutch colony. It also contains the research
behind an earlier iteration that looked at St Maurice as the
patron saint of the Blackheads Brotherhood in Riga, as well as
the clashes between the United Provinces of the Netherlands and
the Duchy of Courland over Tobago in the 17th century.

This multilayered story is described through video, slide-
projection, poetry and a diptych of tapestries. The singing in
Tamazight tells a speculative story of how Maurice might have
visited their village during his travels. The tapestries, depict-
ing among other visual elements a map of Tobago, crossed by
the speculative travel route of Saint Maurice and Tifnagh and
Arabic script, were designed and woven by a group of tapestry
artisans from Taznakht. Incorporating elements of repetition and
time, the weaving offers the possibility to remember otherwise
and thus stimulates viewers to contemplate transcultural memory
as a means to repair the gaps in history writing.

Quinsy Gario

QUINSY GARIO yra menininkas ir tyrėjas iš Kiurasao ir Šv. Martyno salos. Jo kūryba sutelkta į dekolonijinę atmintį ir disrupciją. Savo dabartinėje kūryboje Gario domisi etnografinių kolekcijų reikšmės permaštymu ir šiuolaikinio meno role šiame procese. Gario savo kūrybą eksponavo bei performansus atliko įvairiose tarptautinėse institucijose. Apdovanotas daugybe premijų, išleidęs dvi poezijos ir vieną negrožinės literatūros rinktinę. Jis yra Glendos Martinus ir Galos Martinus — jo mamos ir tetos — įkurto kolektyvo *Family Connection* narys.

MINA OUAOUIRST yra vizualinių istorijų pasakotoja ir tyrinėtoja. Jos darbe pagrindinis dėmesys skiriamas amazigų kultūrai ir paveldui, moterų emancipacijai, migracijai ir talento vystymui per filmus bei fotografiją. Naudodama šias priemones, ji tiria būdus naviguoti daugialypes kultūrinės tapatybes, kristalizuodama istorijas, kurios išryškina skirtingų naratyvų sambūvį žmonėse ir žmonėms. Pastaruoju metu ypač domisi amazigų audimo tradicija ir tuo, kaip kilimą — meno formą su sava simbolika — galima panaudoti istorijoms pasakoti.

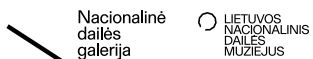
QUINSY GARIO is an artist and researcher from Curaçao and St. Maarten. Mainly focusing on decolonial remembering and refusal he is currently researching the restitution of ethnographic collections and the role of contemporary art in this. Gario has shown work and performed in numerous international venues and has been awarded numerous prizes. He is the author of two poetry collections and a collection of non-fiction writing. He is a member of Family Connection, the collective established by Glenda Martinus and Gala Martinus, respectively his mother and aunt.

MINA OUAOUIRST is a visual storyteller and researcher. Her work focuses on Amazigh culture and heritage, women's emancipation, migration and talent development through film and photography. Using these media, she investigates ways to navigate multiple cultural identities, crystallizing narratives that bring to the fore the coexistence of different narratives within and for people. In her recent practice she has been particularly interested in the Amazigh weaving tradition and the ways that carpet, as a symbolic art form, can be used to tell stories.

Parodos komanda Exhibition team

KURATORĖS · CURATORS: Ieva Astahovska, Margaret Tali, Eglė Mikalajūnė
PARODOS ARCHITEKTAS · EXHIBITION DESIGN: Jonas Žukauskas
GRAFINIS DIZAINERIS · GRAPHIC DESIGNER: Alexey Murashko
EDUKACIJOS PROGRAMOS KURATORĖ · CURATOR OF THE EDUCATION
PROGRAMME: Eglė Nedzinskaitė
PARODOS KOORDINATORĖS · EXHIBITION COORDINATORS: Elza Medne,
Selina Paula Sproģe
VERTĖJAI · TRANSLATORS: Emilija Ferdmanaitė, Marius Juknevičius,
Egidija Mačiulytė, Urtė Liepuoniūtė
REDAKTORĖS · COPYEDITORS: Laura Patiomkinaitė-Čeikė, Melinda Johnston

ORGANIZATORIAI · ORGANIZERS:

LATVIAN CENTRE FOR
CONTEMPORARY ART

PROJEKTĄ FINANSUOJA · PROJECT IS FINANCED BY:

RĖMĖJAI · SPONSORS:

Kūrybiška
Europa
Kultūra

frame
finland

INFORMACINIS RĖMĖJAS · MEDIA SPONSOR: **lrytas.lt**

PADĖKA · THANK YOU: Lolita Jablonskienė, Aleksandras Kavaliauskas, Laura Grigaliūnaitė, Vytautas Narbutas, Justinas Stirblys, Agnė Pulokaitė, Austėja Tavoraitė, Paulius Andriuškevičius, Giedrius Gulbinas, Ieva Mazūraitė

SPAUSDINO · PRINTED BY: Petro ofsetas
TIRAŽAS · PRINT RUN: 2000

ISBN 978-609-426-165-7

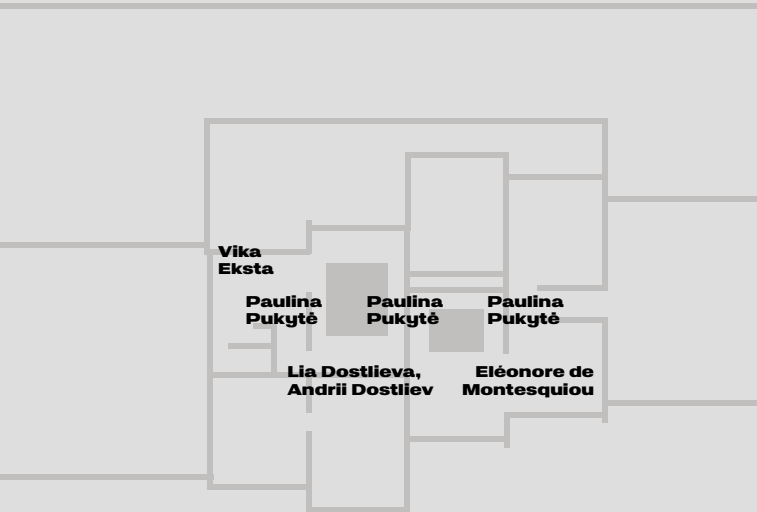

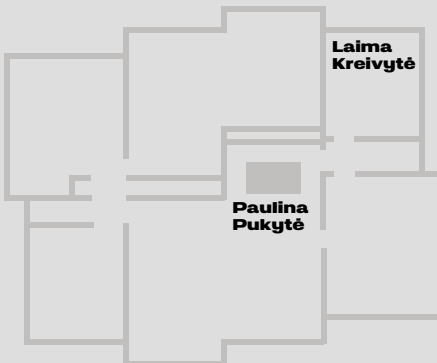
PIRMAS AUKŠTAS ·
GROUND FLOOR

ANTRAS AUKŠTAS ·
FIRST FLOOR

TREČIAS AUKŠTAS ·
SECOND FLOOR

Parodos audiogidas:
ej.uz/connected-worlds

Audio guide of the
exhibition: [ej.uz/
connected-worlds](http://ej.uz/connected-worlds)